

KLUB PŘÁTEL HORNICKÉHO MUZEA OKD V OSTRAVĚ

Pod Landekem

725 29 Ostrava - Petřkovice

IČO: 41033035, Tel. 596 131 847, 596 131 804

HORNICKÝ ZPRAVODAJ

IV. čtvrtletí 2006

duň karolína

**NÁVRH ROZPOČTU
KLUBU PŘÁTEL HORNICKÉHO MUZEA OKD NA ROK 2006**

PŘÍJMY:

Zůstatek z roku 2005:	Ostrava	47 463,16 Kč
	Petřvald	3 282,50 Kč
	Karviná	483,00 Kč
	Kladno	6 634,00 Kč
Celkem zůstatek:		57 862,66 Kč

Členské příspěvky: Individuální

Ostrava:	18 000,00 Kč
Petřvald:	3 500,00 Kč
Karviná:	1 500,00 Kč
Kladno:	9 000,00 Kč

Celkem individuální členské příspěvky:	32 000,00 Kč
Kolektivní:	80 000,00 Kč

Příspěvky a granty na projekty:

Nadace LANDEK:	130 000,00 Kč
----------------	---------------

CELKEM:	242 000,00 Kč
+ zůstatek z roku 2005	57 862,66 Kč

CELKEM PŘÍJMY:	299 862,66 Kč
-----------------------	----------------------

VÝDAJE:

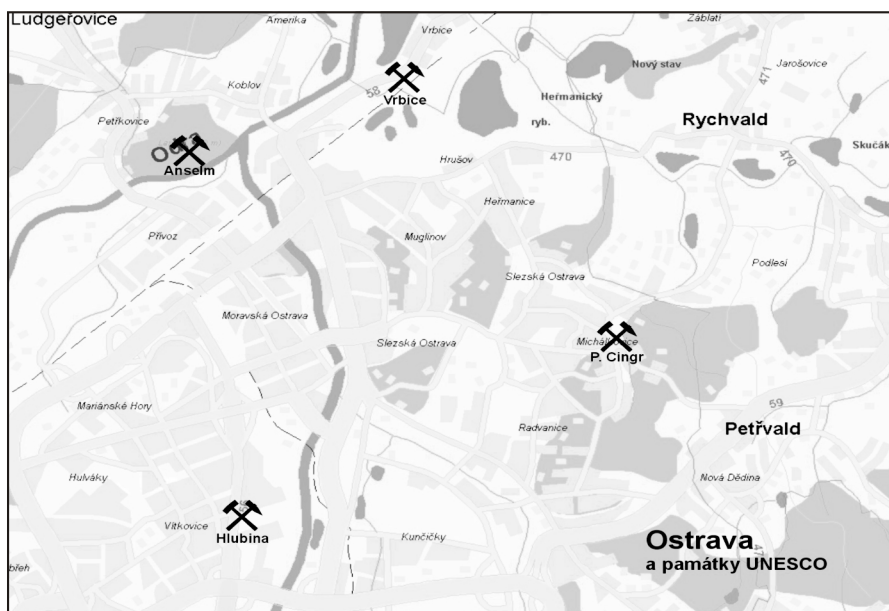
Klubové besedy s přednáškami:	30 000,00 Kč
Vydávání Hornického zpravodaje:	17 000,00 Kč
Osobní náklady:	30 000,00 Kč
Organizační a další režie:	60 000,00 Kč
Rezerva na projekty a činnost:	32 862,66 Kč
Realizace projektů z Nadace LANDEK:	130 000,00 Kč

CELKEM VÝDAJE:	299 862,66 Kč
-----------------------	----------------------

Výbor KP HM OKD

HORNICKÉ PAMÁTKY DO SEZNAMU UNESCO

Je všeobecně známo, že nejvýznamnější památky světa chrání OSN prostřednictvím UNESCO. Seznam světového kulturního dědictví UNESCO obsahuje více než 800 unikátních objektů, které se mají chránit pro budoucí generace. Naše republika má v Seznamu následujících dvanáct významných lokalit: Český Krumlov zámecký komplex, Praha památkové areály, Telč město a poutní kostel, Zelená Hora kostel, Kutná Hora chrám sv. Barbory, Lednice Valdice kulturní krajina a parky, Holašovice venkovská rezervace, Kroměříž zámek a park, Litomyšl zámecký areál, Olomouc sousoší sv. Trojice, Brno Vila Tugendhat a Třebíč židovská čtvrť a gotická bazilika.

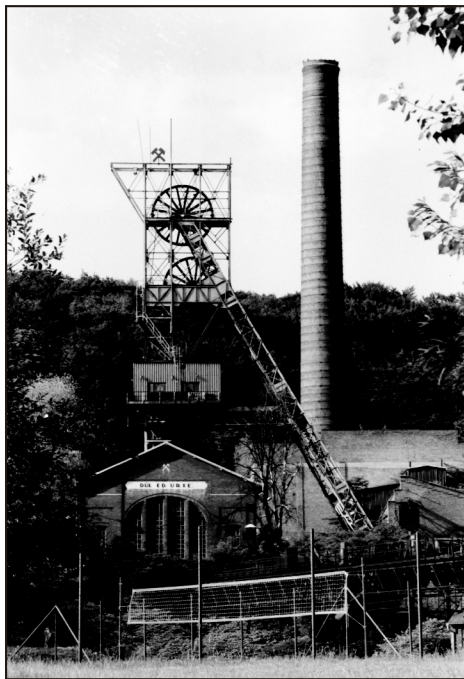
V roce 1997 požádal tehdejší primátor Ostravy Evžen Tošenovský ministra kultury o zapsání „Přírodní archeologicko-průmyslové lokality Landek“ do Seznamu UNESCO. Jedinečnost této lokality je nejen v hodnotách lesních porostů, ale i v historickém osídlení a prokázáním, že člověk zde prvně použil k ohřevu uhlí. Vyjádření Památkového ústavu Ostrava však nebylo jednoznačně kladné. Proto ministerstvo kultury přihlášku dočasně odložilo. Současně však nechalo podle připomínek Památkového ústavu Ostrava dopracovat projekty dalších tří ostravských lokalit, které byly navrženy pro zapsání do pařížského přípravného Seznamu UNESCO. S ohledem na velké množství přihlášek může však Česká republika

navrhnout ročně pouze jednu lokalitu. Pro zapsání se připravují následující lokality: Třeboňské rybářství, Renesanční domy ve Slavonicích u Telče, Papírna ve Velkých Losínách, Lázně Luhačovice, Pevnost Terezín a Industriální soubory v Ostravě.

U přihlášek k zapsání nových lokalit není určen časový harmonogram pro jejich podání. Důležitá je především světová výjimečnost památky. V Národním památkovém ústavu Ostrava jsou shromažďovány historické podklady k následujícím čtyřem technickým projektům kulturních památek:

Přírodně archeologicko-průmyslová lokalita Landek

Navrhovaná lokalita obsahuje zachovalý areál nejstaršího štolového dolu založeného v roce 1782 v úbočí Landeku. Současné stavební objekty Dolu Anselm jsou provedeny vesměs v architektuře vídeňské průmyslové secese. Většina staveb pochází z konce devatenáctého století. Jedenáct stavebních objektů památkového areálu je prohlášeno za kulturní památku ČR. V podzemí dolu je pro veřejnost otevřeno původní štolové patro ve slojích Albert a František. Vrch Landek významné archeologické naleziště z období starší doby kamenné byl v roce 1992 prohlášen Národní přírodní památkou ČR.

Těžní věž Dolu Anselm (E.Urx)

Areály Dolu Hlubina, koksovny a vysokých pecí Vítkovic

Navrhovaná lokalita je světově unikátním průmyslovým areálem se zachovalou ukázkou od těžby uhlí přes úpravnu, výrobu koksu až k výrobě surového železa. Důl Hlubina založil v roce 1852 Salomon Mayer Rothschild. Důl prošel velkou rekonstrukcí v letech 1920-1925, kdy byla vyhloubena jáma č. 2, postavena ocelová těžní věž vysoká 49,8 metrů a do provozu uveden parní těžní stroj, který byl jedním z největších v Evropě. Těžní věž je zařazena mezi kulturní památky ČR. Důl patřil mezi nejhlubší doly v OKR.

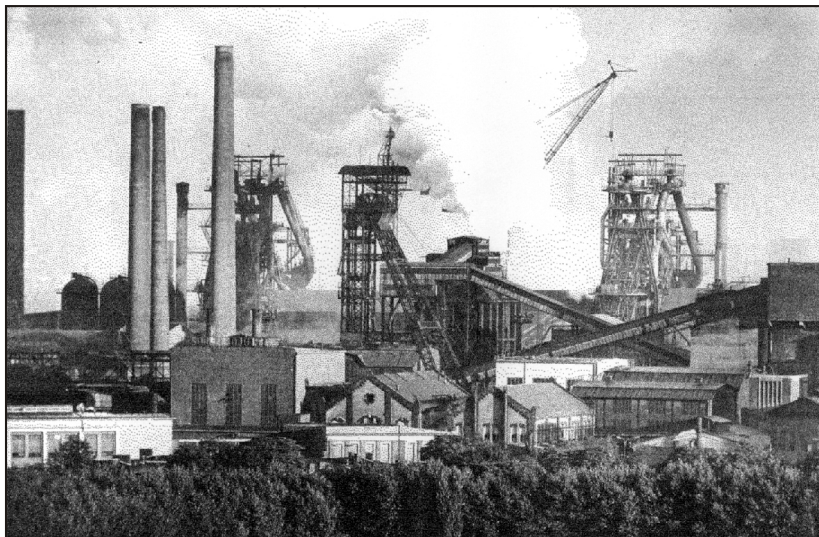
Rudolfova huť (předchůdce Vítkovických železáren) byla založena v roce 1828. První koksová vysoká pec byla v tehdejší Rudolfově huti postavena v roce 1836. Z historických dokumentů vyplývá, že koksovna byla postavena v roce 1831. Provoz vysokých pecí a koksovny byl zastaven v roce 1998. Silueta těžní věže, komínů a tří vysokých pecí tvoří výjimečné panorama a část dominanty města. Vzhledem k mimořádné památkové hodnotě byl celý areál v roce 2002 prohlášen Národní kulturní památkou ČR.

Areál Dolu Petr Cingr (Michal)

Důl byl založen v roce 1843 rakouskou c. k. státní kutací komisí. V roce 1850 dostal název Důl Michal. O pět let později koupila důl společnost Severní dráha Ferdinandova. Ten pak prošel několika rekonstrukcemi, při nichž v letech 1913-1915 byla provedena úplná elektrifikace stacionárních strojů. Vzhledem k původní průmyslové architektuře z počátku minulého století spolu s udržovanými stacionárními stroji má areál mimořádnou historickou hodnotu. To bylo důvodem, že areál byl v roce 2002 prohlášen Národní kulturní památkou ČR. Od roku 1945 nesl tento důl název podle senátora Petra Cingra a mělo zde vzniknout Technické muzeum Ostravy.

Secesní těžní věž jámy Vrbice

Areály Dolu Hlubina, koksovný a vysokých pecí Vítkovic

Nádvoří Dolu Petr Cingr

Areál větrní jámy Vrbice

Hloubení větrní jámy Vrbice bylo zahájeno v roce 1911. Větrní jáma sloužila pro odvětrání silně plynujícího důlního pole Dolu Hubert. Byla postavena těsně vedle hlavní železniční tratě z Vídně do Krakova. Proto vlastník, kterým byla Severní dráha Ferdinandova, měl zájem, aby areál byl i architektonicky reprezentativní. V areálu zůstal těžní vrat z roku 1916 a kompresor Siemens-Schuckert z roku 1913. Pro svůj působivý architektonický ráz je lokalita chráněna státem jako kulturní památka ČR.

Příhlášky památkových lokalit do Seznamu UNESCO s nominačním projektem předkládá ministerstvu kultury představitel města, v našem případě primátor. Na základě dodaných podkladů zpracovává přihlášky za město Národní památkový ústav Praha. Věříme, že přihlášky budou zpracovány zodpovědně a odborně, aby všechny ostravské hornické areály se dostaly do Seznamu UNESCO, což by mělo mimořádně kladný vliv na turistický ruch Ostravska.

Zpracováno podle brožury „Ostrava do Seznamu UNESCO?“ autorů ing. Stanislava Vopaska, Mgr. Vladimíra Tkáče, CSc. a ing. Jaroslava Přepiory za použití materiálů NPÚ Ostrava.

Vítězslav Hettenberger

OSOBNOST REVÍRU Prof. ing. KAREL ENDEL, CSc.

V polovině prosince letošního roku se dožívá osmdesáti pěti let dlouholetý člen KPHM prof. Ing. Karel Endel, CSc., který od roku 1948 působil na různých dolech OKR. Po pětileté brigádě v době okupace, kdy pracoval jako horník na Dole Hlubina, vystudoval v letech 1945-1948 Vysokou školu báňskou v Ostravě. Ihned po ukončení VŠB nastoupil na Novou jámu v Lazích jako provozní inženýr. Z rozhodnutí nadřízeného orgánu postupně pracoval na dolech Doubrava, Hedvika, Fučík a opět na Nové jámě. V roce 1961 byl jmenován hlavním inženýrem podniku na Dole Hlubina. V této funkci působil více než patnáct let do roku 1976. Za jeho působení na Dole Hlubina patřil tento důl svými výsledky v těžbě, přípravě, důlní mechanizaci, technickém rozvoji, spotřebě energie, ekonomice apod. k předním dolům ostravské části revíru.

Po dosažení hornického důchodového věku a ukončení zaměstnání v OKR přešel v roce 1976 na VŠB a o rok později byl jmenován profesorem. Na VŠB využíval při výchově studentů veškeré bohaté zkušenosti, které získal během svého působení v OKR. V roce 1987 ukončil svou činnost na VŠB a začal pracovat jako odborný pracovník na tehdejší Hornické ústavu ČSAV v Ostravě (dnes Ústav geoniky AV ČR).

Své odborné znalosti využil jako dlouholetý funkcionář Hornické společnosti KV ČSTV. V době jeho působení uskutečnila Hornická společnost KV ČSVTS řadu významných konferencí a dalších akcí z oblasti hornictví.

Prof. Ing. Karel Endel, CSc., jako člen Klubu přátel Hornického muzea OKD, přispívá do Zpravodajů a Sborníků KPHM a podle potřeby přednáší na pravidelných setkáních členů.

Do dalších let mu přejeme hodně zdraví, pohody a pracovního elánu!

Výbor KPHM

VZPOMÍNKA NA PROF. ALOISE ŘÍMANA

V letošním roce uplyne 110 let od narození prof. ing. Aloise Římana jednoho z největších hornických odborníků, který působil na Ostravsku. Vystudoval VŠB v Příbrami a v roce 1923 nastoupil jako provozní inženýr u Larischovy společnosti v Karviné. Výzkumně začal pracovat během své praxe zejména na Dole František v Horní Suché. Zde studoval přírodní poměry spodních sušských slojí a jejich plynodajnost. Svě studijní výsledky zpracoval ve své doktorské disertační práci a některé její části uveřejnil v roce 1933 v Hornickém věstníku. V roce 1949 nastoupil jako externista na VŠB a v roce 1952 se stal řádným profesorem pro obor hornictví. Současně se stal členem korespondentem ČSAV. Zabýval se studiem přírodních podmínek a problémem rubání pod těžkými stropy v sedlových slojích včetně důlních otřesů.

Ve světové literatuře je známá Římanova metoda projektování dolů. Publikoval okolo 150 vědeckých a odborných prací. Pro studenty hornických oborů napsal sedm skript a pro hornickou veřejnost osm knižních publikací. Zásadním způsobem ovlivnil výchovu a vzdělání nejen studentů, ale i vědeckých pracovníků. Celý svůj život spolupracoval s hornickou praxí při řešení různých technických, odborných, provozních bezpečnostních problémů hlubinných dolů. Velmi aktivně pracoval jako člen Mezinárodního hornického komitétu, který organizoval světové hornické kongresy.

Zásluhou VVUÚ v Ostravě-Radvanicích byla v roce 1983 věnována jeho památce Zpráva č. 203, která má název „Grafická metoda hodnocení dynamiky rozvoje důlních prací v revíru OKD“. Byla zaměřena na matematické a grafické zpracování problematiky vývoje důlních děl z hlediska přechodu do zhoršených důlně geologických poměrů, zejména velkých hloubek.

Prof. ing. dr. Alois Říman, DrSc. Zemřel po dlouhé nemoci před čtyřiceti lety v roce 1966.

Prof. ing. Jan Šoch, CSc.

150 LET TĚŽBY NA DOLE ZÁRUBEK

Když po prohrané válce muselo Rakousko v roce 1742 předat Prusku větší část Slezska, habsburská monarchie přišla o hospodářsky a průmyslově nejvyvinutější provincii a hledala náhradu. Úředně byla v roce 1763 ověřena zpráva o výskytu černého uhlí na území tehdy Polské Ostravy. Již v roce 1767 byla zřejmě poprvé prezentována myšlenka učinit Ostravu a její okolí střediskem moderního železářského průmyslu, založeného na výrobě a rafinaci železa minerálními palivy, tedy „ocelovým srdcem“.

Do hornického podnikání s v Michálkovicích, Moravské i Polské Ostravě zapojila i státní správa rakouské monarchie. V Polské Ostravě zahájila průzkum jižně od již otevřených důlních polí. V lomu na severním břehu řeky Lučiny byla v září 1844 objevena uhelná sloj o mocnosti 12 vídeňských palců (28 cm), upadající jižním směrem. V říjnu téhož roku bylo na druhém břehu řeky zahájeno kutání hloubením jámy č. 5.

V první fázi dosáhla jáma hloubky 40 vídeňských sáhů, tj. necelých 76 metrů. Nafárány byly přitom I. a II. sloj cca 31 metrů pod ohlubní jámy, bylo založeno výdušné patro a v hloubce asi 57 metrů, těsně pod úrovní II. sloje, první (staré) patro. Protože jáma je založena prakticky uprostřed ostravské brachysynklinály (zárubecké kotliny), sloje od jámy mírně stoupaly.

Překop I. patra byla ražen jihovýchodních směrem. Z povrchu byl do něj navrtán vrt č. XIII., který z počátku sloužil jako větrní úvod. Vrt byl od jámy č. 5 vzdálen cca 325 metrů.

V roce 1855 však bylo financování další činnosti státem zastaveno, protože někteří z přizvaných báňských odborníků se vyjádřili negativně o pravděpodobné výnosnosti dolu. Erár proto rozhodl o prodeji započaté investice. V roce 1856 se novým majitelem dolu stala společnost Severní dráha Ferdinandova (SdF), která neprodleně zahájila těžbu. Důl byl pojmenován podle generálního ředitele SdF Francesconiho. Ve stejném roce bylo vytěženo 4108 tun při celkovém stavu 82 zaměstnanců. Těžba se neustále zvyšovala, důl byl postupně hodnocen jako nejmodernější v Rakousko-Uhersku.

V roce 1858 bylo zahájeno hloubení vodní jámy. V roce 1859 dochází k hloubení pomocné těžní jámy Vilém. V roce 1861 byl vrt XIII. nahrazen jámou XIII. Zvanou Východní větrní jáma. K získání většího tlakového spádu byla instalována větrní pec. Výdušná jáma sloužila do roku 1884.

Hloubení jam Jakub, těžní a výdušné, bylo započato v roce 1868. Těžní jáma Hermenegild byla mezitím prohloubena a v roce 1883 je uváděna její hloubka 292 metry.

V letech 1911 a 1914 byla provedena rekonstrukce celého komplexu. Jáma Hermenegild byla prohloubena do hloubky 454 metrů, přezděna do kruhového profilu o průměru 5,8 metru a vystrojena dvěma dvojčinnými těžními zařízeními. Těžba na jámách Vilém a Jakub byla zastavena, nadále však sloužily jako výdušné jámy. Závod byl přejmenován na Důl Zárubek. V roce 1926 byl k němu připojen také Důl Alexander, jehož výstavbu zahájila SdF v roce 1896.

Do konečné hloubky 835 metrů byla Jáma Zárubek prohloubena v roce 1940. Protála tedy nejstarší vrstvy porubské a celé souvrství jaklovecké. V 200 metrů hlubokém podpatře byly nakonec otevřeny sloje alfabetní skupiny svrchních hrušovských vrstev.

Působnost Dolu Zárubek se dále rozšířila v roce 1954, kdy byl k němu připojen Důl Jan Maria. Od 2. 1. 1958 byl ustaven Velkodůl Zárubek, řídící tři závody. Další organizační změny přišly k 1. 1. 1967 sloučením s Dolem Petr Bezruč (vč. Dolu Trojice) a zřízením Dolu Ostrava, který pak byl od ledna 1987 spojen v jeden podnik s Dolem Hlubina.

Jestliže byl již v roce 1883 nazván Důl Hermenegild průkopníkem mechanizace v revíru, udržel si tuto tradici i pod názvem Důl Zárubek až do konce své životnosti. Postupně v něm byly zkoušeny různé dostupné formy mechanizace a elektrifikace hornické práce pro poruby, přípravy i obslužnou činnost, vhodné (někdy snad i nevhodné) do místních podmínek. V obtížných údobích existence Dolu Zárubek se dovedlo jeho osazenstvo téměř vždy sjednotit a spolupracovat navzájem.

Dne 14. dubna 1990 došlo v ochranném pilíři při dobývání sloje Hugo k důlnímu požáru, který se nepodařilo zlikvidovat. Proto 15. 4. 1990 došlo k uzavření celého Dolu Zárubek a jáma se začala postupně zasypávat. Dne 19. 6. 1997 bylo slavnostně uskutečněno poslední fárání na 2. patro. Postupně byly likvidovány povrchové objekty. Těžní věž, která tvořila dominantu Zárubku, byla odstřelena v roce 1998. Tak byla ukončena činnost na jednom z ostravských dolů, který se zapsal nesmazatelně do historie Ostravy.

Ing Tomáš Prek

VÝBOR KPHM OKD SRDEČNĚ BLAHOPŘEJE ČLENŮM, KTERÍ VE IV. ČTVRTLETÍ 2006 SLAVÍ VÝZNAMNÉ JUBILEUM

Alena Stachovcová	55 let
Pavel Šlechta	60 let
Dalibor Vrána	60 let
Horst Breikopf	65 let
Ing. Petr Němec	65 let
Jiří Kolibač	70 let
Bohumír Bigoš	75 let
Ing. Zdeněk Dědek	75 let
Stanislav Dundr	75 let
Antonín Staufčík	75 let
Prof. Ing. Jan Šoch, CSc.	75 let
František Žebrák	80 let
Prof. Ing. Karel Endel, CSc.	85 let
Ing. Oldřich Kaminský	85 let
Ing. Milan Klega	85 let
Ing. Miloslav Šebesta	85 let

DVANÁCT KNIH O HORNICTVÍ A HUTNICTVÍ (Pokračování)

KNIHA ŠESTÁ

popisuje nástroje a stroje hornické. Pojednává tedy „o nářadí k dobývání rudy a hlušiny, pak o nádobách na hlinu, kamení, kov a jiné nerostné látky, aby se mohly buď vytahovati nebo vyvážeti nebo vynášeti a též o nádobách na vodu a o odtocích. Potom o různých nádobách a strojích vodních, posléze nehodách, které potkávají horníky“.

Kromě nářadí užívají horníci klíny, plechy, kladiva, tyče, páčidla, špičáky, kopáče a lopaty. Železného nářadí jsou čtyři druhy, neliší se tvarem, ale délkou a tloušťkou. Čtverhranná široká horní část je u všech podobná, aby se na ni mohlo tlouci kladivem, spodní část končí špicí, aby se jí štěpila tvrdá skála a žíla. Všechny mají také otvory pro vsazení rukojetě. Popis a rozměry jednotlivých druhů a jejich užití je v textu podrobně popsáno se zakončením: tyto nástroje se hotoví větší nebo menší, jak toho jest potřeba. Když se ztupí, naostří je zase kováři, jak dlouho to jde.

Následuje popis tří základních druhů klínů, dvou typů kladiv s popisem pracovního postupu jejich používání a s vyobrazením.

Železné tyče jsou dvojího druhu: obojí jsou na konci špičaté, ale kulatá slouží k prorážení (z ražené štoly do šachty plné vody), druhá je široká ke shazování kamene z dutin zkušných žárem ohně a nelze je srazit páčidlem. To hornické je jako námořnické, dlouhá tyč na konci železná.

Rubaniny se vytahují ze šachet v nádobách, koších nebo mšících, ze štol se vyvážejí v trakařích nebo ve vozičkách „a z obojích v neckách se vynášejí“. U vyobrazení nádob je podrobně popsáno jejich zhotovení podle různých materiálů dřevěné s železnými obručemi, vyztuženými boky i dnem a s železným otočným uchem pro zavěšení na hák těžného lana. Menší nádoby jsou vytahovány strojem, kterým otáčejí lidé, větší nádoby strojem s pohonem koňským. Někde se užívají nádoby z volské kůže s pevným železným držadlem pro zavěšení na hák.

Následuje podrobný popis, rozměry a způsob zhotovení trakaře. Je zde i jeho vyobrazení. Za zmínku stojí: ale kolo jest jedno a nemá ani náboje, ani se neotáčí kolem osy, nýbrž s ní. Osa pak je čtverhranná, vyjma konce, jež jsou oba válcovité, aby se mohly otáčeti v otvorech.

Následuje podrobný popis, provedení a vyobrazení důlního vozíku. Ten je o polovinu obsažnější než trakař. Za kola slouží dřevěné kotouče se železnými zákolníky, ve kterých se kola otáčejí na železných osách. Aby se při jízdě neodchýlily od určené dráhy, tj. od koleje v kládách vyhloubené, má vozík zatlučený do svého dna velký tupý kolík. Celá dřevěná korba je zesílena železnými plechy a pruty. Plný vozík vyváží vozič tlačení za zadní stranu, prázdný přiváží zpět do štoly. Poněvadž však za pohybu vydává zvuk, který se zdá některým býti podobný štěkotu psímu (Hund), nazvali jej huntem.

Následující popis a vyobrazení necek na vynášení rudy a jaloviny, nádob ze dřeva (džbery a vědra) nebo z kůže (měchy) pro nabírání a vytahování vody ze šachet; menší nádoby ručními rumpály, větší nádoby stroji, které pohánějí koně. Velké měchy se navlékají na hák těžného řetězu a spuštěny noří se do vody. Voda vytažená ze šachty se odvádí pomocí žlabů přímo nebo přes nádrž. Provedení žlabů i nádržek (ze dřeva) je v textu popsáno.

Pokračuje pak výklad o strojích. „Ty jsou trojí, totiž na vytahování hmoty, na větrání a na slézání do dolů. Těžnými stroji se dopravuje hmota ze šachet. Větrací nahánějí nachytaný vzduch do štoly a šachet. Kdyby se nedělo, horníci by v mnohých nemohli pracovat bez obtíží s dýcháním. Slézací jsou žebříky k sestupování a vystupování havířů ze šachet“.

Těžných strojů jsou rozmanité druhy. Byly vynalezeny i pro vytahování vody z hlubiny země, ke které nevedou štoly. Pro vytahování suché hmoty ze šachet se používá nejčastěji pět druhů. Je uveden popis provedení od nejjednoduššího typu de facto rumpál, otáčený ručně havíři na protilehlých koncích hřídele rumpálu. Hřídel je nasazena do okovaných výřezů ve vztyčených tlustých prknech. Na hřídel se navijí těžné lano a uprostřed se k němu připevňuje. Na koncích lana háky, takže jde o dvojitě těžné plná nádoba nahoru zavěšená na háku lana, současně druhá nádoba dolů. Obsah nádoby se vysypává ihned po vytažení do přistaveného trakaře. Hřídel postavena na věnci ohlubně jámy tak, aby byl zachován výlezný otvor ze žebříku. Hlušina se odváží na haldu, voda se z vědra vylévá do nádrže a žlabem odtéká.

Druhý stroj má na hřídeli osazené velké kolo, které prakticky nahrazuje druhého vrátkaře (jakési setrvačnickové kolo). Je uveden podrobný popis provedení i práce s tímto strojem včetně vyobrazení.

Třetí stroj méně namáhá horníky, ačkoliv větší břemena zdvihá, i když zvolna, jak u ozubených převodů bývá, ale až do výše 180 stop. Svislá osa se železnými čepy na koncích osazenými do železných ložisek v trámu na zemi a v trámu podkrovním. Osa má dole kotouč z tlustých prken, nahoře kolo paleční, jehož čepy zapadají do vřetenového převodu vodorovné osy, jejíž čepy se také otáčejí v železných ložiskách klád. Na vodorovné ose umístěné nad jámou ovinuto těžné lano. Dva horníci, drží se pevně tyče (v úrovni prsou) a „nohama tlačíce desky kotouče dozadu pohybují strojem“.

Čtvrtý stroj, žentour, zdvihá břemena šestkrát větší než dva stroje předtím popsané. Následuje podrobný popis, rozměry a vyobrazení. Lanový buben se skládá ze tří kotoučů k navinování dvou těžných lan. Následuje popis budovy, v níž je pohyb stroje vyvozován tahem dvou nebo i dvou párů koní a musí tak být chráněni před nepřízní počasí. Je podrobně popsán převod od hnací hřídele v budově na osu těžných kotoučů nad ohlubní.

Pátý stroj částečně podobný žentouru a částečně stroji třetímu má další zdokonalení v užití brzdového kotouče, brzdového špalku a brzdové páky. Uveden je konstrukční popis a provedení stroje.

Ruda ze štol vyvezená nebo ze šachet vytažená se z hor sváží, vláčí nebo shazuje. V zimě na saních, v létě na povozech, z míst málo přístupných pak na koních,

mezcích nebo i ručně. Ze strmých svahů se zřizují prkenné sypné žlaby.

Dovětek k těžným strojům hovoří o spouštění nadměrných břemen těžkých a dlouhých. V těch případech těžné lano po navinutí je jedním koncem připojeno k hřídeli, druhý konec se váže k břemenu. Předměty se spouštějí zvolna, zadržují se, při zachycení se poněkud povytahují. U velmi těžkých břemen se mnohdy staví vedle jednoho stroje druhý podobný a použijí se oba. Někdy se používá volná kladka.

Vody se ze šachet vytahují nebo čerpají. Vytahování ve džberech nebo v menších těžných stroji. Na čerpání vody konvicemi byly zkonstruovány tři druhy. Prakticky se jedná o nekonečný řetěz různého typu pro uchycení různých tvarů konvic (nádob), kdy při oběhu řetězu s upevněnými nádobami se v jeho spodní úvratí (přes spodní buben) voda do nádob nabírá, při přechodu přes vrchní buben (hřídel) se voda z konvic vylévá a je korytem odváděna mimo jámu. Pohon hnaného vrchního hřídele (bubnu) je lidskou silou, ručně nebo šlapáním anebo vodním kolem. Podrobný popis provedení strojů, užití materiálů (dokonce kalená ocel na ozubených převodech) jsou v textu doplněny i vyobrazeními. Konvice bývaly železné nebo i měděné.

Následuje druhý způsob čerpání, tj. popis pump, které čerpají rourami vodu hnanou tlakem vzduchu. Je sedm druhů pump, které se liší sestrojením, užitkem pro horníky je ale stejný. Pokračuje podrobný popis zhotovení, tj. materiál, rozměry a umístění jednotlivých částí pumpy: roura nebo i dvě roury, záklopka, táhlo s pístem, výrokový otvor, ssací koš a ruční pumpování horníkem, který stojí na lešení trámů, tlačí a zase vytahuje táhlo zapuštěné do roury. Píst buď z tvarované kůže (nazývá se bota) nebo železný kotouč anebo dřevěný kotouček. Druhá pumpa je stejná s prvou, ale pohyb táhla je snadnější díky užití dvojramenné páky. U třetí pumpy jde opět jenom o úpravu pákového převodu k pohybu táhla lidskou silou. Velmi názorně vidět z obrázků.

Čtvrtý typ měl dvě paralelní roury ze ssacích košů vedené do skříně tak provedené, že táhla osazená do zalomené hřídele se pohybovala a čerpala vodu otáčením klikou. Ze skříně byla voda vytlačována do jedné stoupací roury k výtoku na povrchu šachty.

Utěsnění otvorů ve skříní bylo pomocí plíšků a kožených manžet.

Pátý druh pump je vlastně soustrojí dvou nebo tří pump s táhly napojenými na hřídel, kterou otáčejí lidé. Opět je v textu bližší popis provedení a obrázek.

Šestý druh je totéž jako pátý, ale napojení táhel pump není na hřídel, nýbrž na osu, která je současně osou vodního kola.

Sedmý druh pump je nejmolejší a nejučelnější. Jde v podstatě o sestavení pump v hlubších šachtách tak, že nejspodnější přečerpává do nádržky výše umístěné a tak dále až na povrch. Řádným rozmístěním, použitím převodních pák a táhel k jejich pohybu, byla celá soustava poháněna vodním kolem na hřídeli s excentrem.

Důležitý poznatek sděluje, že šachty mají býti svislé, neboť v úklonných se voda nedá čerpat tak vysoko. vynálezavost havířů té doby dokládá i sestava vodního kola u malých bystřin či v létě a pumpy. Tou se čerpala voda vypumpovaná z dolu soustavou s těžkým vodním kolem umístěným níže, pro jehož pohon se málo vody z povrchu doplňovalo vodou vypumpovanou. Začátek pumpování z dolu museli

ovšem zařídit horníci ručně. Kde byl potok s dostatkem vody, využívalo se přímo silnější kolo a různých převodů ozubenými koly k pohybu pístů pomocí excentrů na osách. Čerpal veliké množství vody, protože měl dvě skupiny pump.

Jiným čerpacím zařízením jsou stroje, které čerpají vodu ččkami. V textu je vysvětleno a vyobrazeno provedení stroje s ččkami. V podstatě jakýsi paternoster. Řetězové kolo usazené na prodloužené hřideli vodního kola zachycuje při otáčení články řetězu, na kterém jsou osazeny ččky. Řetěz při pohybu nahoru prochází rourou a na opačné větvi je veden přehradou ke spodnímu válci umístěnému v žumpě jámy. „Voda je ččkami vytahována skrze roury“. Ččky jsou vyrobeny z koňských žíní přišitých na kůži, aby se nevytrhly ze železných skob bubnu a jsou tlusté tak, že odpovídají vnitřnímu průměru roury (tvar ččky lze připodobnit míči na rugby). Sloužily takové stroje pro čerpání z hloubky 240 stop (cca 80 m). Výkonnější stroj ččkový měl dvě řady rour, dva řetězy, jinak podobný prvému. Používal se, když se stahovalo příliš mnoho vody do žumpy.

Havíři té doby si uměli zhotovit, mj., dálkovou signalizaci stavu hladiny vody v žumpě pomocí prkna jako plováku, provazu a kamene jako protizávaží. Kámen v horní poloze znamenal vyčerpání vody a obsluha mohla zastavit otáčení vodního kola, aniž slézala po žebříku k jámové tůni. Jiným zařízením dálkové kontroly chodu pump o svátečních dnech byl převod od excentru hřidele ččpacího stroje na kladívko zvonku, jehož zvuk potvrzoval chod stroje.

Kde nebylo vodní síly, umisťoval se řetězový buben pod úroveň terénu, ten se zesílil povalem z klád pro chůzi koňů. Svislá hřidel otáčená koňmi pak pomocí ozubeného převodu otáčela vodorovnou hřidelí řetězového kola. V knize opět velmi názorné zobrazení.

V mnoha případech se používala pro otáčení hřidele kola lidská síla, a to přímo nebo i pomocí převodových kol. Největší takový druh má velké kolo, uvnitř kterého šlapou dva havíři a přes převodní ozubená kola pohání hřidel řetězového kola ččkového.

Avšak největší stroj na čerpání vody je vlastně těžní poháněný jedním vodním kolem na jednu stranu, druhé, k němu přilehlé kolo s opačně nabitými lopatkami otáčí hřidel těžního stroje na stranu opačnou. Přívod vody k jednomu nebo druhému kolu ovládá obsluha stavítkami od vodní nádrže nad vodními koly. Na hřideli těžního stroje jsou dva bubny. Jeden pro navinování dvojčinného řetězu (4 otočky na bubnu, vlastně dnešní Köpe) se zavěšenými měchy na vodu na obou koncích (jeden v horní, druhý ve spodní úvratí). Druhý buben je bubnem brzdovým. Oba bubny jsou pevně osazeny na hřideli, ale při jejich opotřebení je lze snadno opravit (vyměnit) a hřidel zůstává nepoškozena. Velmi názorná kresba osvětluje celý text, provedení a fungování stroje i činnost obsluh.

Stroje větrací (řecky pneumatikai), k dodávání vzduchu horníkům do velice dlouhých štol nebo značně hlubokých šachet, jsou tři druhy.

První, který přivádí van vzduchu do šachty, se dělí ve 3 odrůdy:

- a) na rám nad ohlubní šachty se vztyčí do výšky čtyři prkenné stěny v pravoúhlém kříži, seshora kryté víkem. Van větru vždy některou z takto vytvořených dutin vniká do šachty.

- b) čtverhranná nálevka z prken, vysoká 3 až 4 stopy nad ústí šachty navazuje na čtyřboké prkené luty vedené dolů do šachty. Spoje a spáry luten se zamazují mastnou jílovitou zvlhčenou hmotou. Van větru je směřován nálevkou do luten.
- c) na pevnou svislou osu nad ohlubní je navlečen dřevěný sud s otvorem v boku pro zachytávání větru a otvorem ve dně ve středu sudu. Na otvor ve dně navazují roury pro přivádění větru do šachty. Otáčení otvoru v boku sudu proti směru větru je zajištěno větrním kormidlem na horním, plném víku sudu.

Druhý druh má křídla. Jsou tu různé provedené odrůdy, jsou-li křídla zasazena do hřídele nebo do osy. Jsou-li na hřídeli, je stroj buď tvaru bubnu nebo skříně. Vždy má otvor ssací a otvor výfukový, kterým navazuje na luty. Uvnitř pak kolo s lopatkami (de facto fukar), který roztáčením vhání vzduch do luten. Skříň není tak užitečná jako buben.

Byly poháněny lidskou silou, veliké pak vodním kolem a zubovými převody. Agricola také podrobně popisuje provedení křidélek, tedy lopatek, mj. i ptačí pera nabitá k prkénkům.

Třetí druh větracích strojů pozůstává z měchů (na dmýchání). V textu je podrobně popsán různý způsob provedení měchů. Jejich usazení a uvádění do pohybu silou lidskou nebo i koňmi. Je vysvětlen způsob foukací i ssací vždy s nezbytným umístěním záklopky na měchu, v dřevěných lutnách či větrních rourách. Takovým způsobem se vytahuje špatný (jedovatý) vzduch ze štol dlouhé 1200 stop a ještě delší. „Kdyby nebyly nalezeny stroje tohoto druhu, musili by horníci hnáti do pohoří dvě štol a vždy nejvýše po dvou stech stopách hloubiti slepou šachtu z horní štol do nižší, aby prospěl horníkům vzduch, který vniká do oné a sestupuje šachtami do této. To by se však nemohlo vykonávat bez veliké námahy“, uzavírá kapitolu o tomto druhu strojů autor.

„Vedle těchto způsobů vyčistit šachtu a štolu od příliš těžkého vzduchu, jest též starý obyčej větrání stálým pohybem plachty, který popsal již Plinius“.

Hornické zařízení slézací jsou žebříky, připevněné k jedné stěně šachty. Horníci se také spouštějí na klacku, který je přivázan na laně vytahovacího stroje. V ukloněných šachtách sjíždějí na kůži uvázané kolem beder a přidržují se vodícího provazu. Naposledy pak mohou sestupovati a vystupovati po schodech vytesaných do skály, mnohdy po šroubovici vedených.

Zbývá promluvit o nehodách a nemocech horníků a jak se jich mají vystříhati. „Neboť vždy jest prospěšnější dbáti více toho, jak zachovati si zdraví, než dbáti zisku.“

Některé nehody postihují údy, jiné poškozují plíce, zčásti oči, některé konečně způsobují smrt.

„Mnoho studené vody škodí nohám. Proto vysoké boty, které chrání před vodou. Kdo by neposlechl, utrpí velkou újmu na zdraví, zvláště ve stáří. Naproti tomu jsou některé jámy tak suché, že vůbec postrádají vody, což je ještě větší zlo pro horníky. Jestliže prach, který se zdvihá dolováním, vniká do průdušnice a plic, způsobuje nesnáze dýchání a nemoc, nazývanou Řeky astma. Jestliže má sílu rozhlašovací, plíce vysiluje a dává úrodnou půdu k souchotinám“. Zmiňuje se také prach, který

rozežírání rány až ke kostem, železo i kadmium, co škodí plicím i očím. havíři si proto opatřují nejen vysoké nepromokavé boty, ale i dlouhé rukavice a i volné měchýře, jako masky na obličej. „Jimi totiž prach se nevtahuje ani do průdušek a plic, ani nelétá do očí“.

Nehybný vzduch a jedovaté výpary (uvolňují některé rudy při použití ohně) se odstraňuje větracími stroji. Upozornění na jiné výpary, jejichž přítomnost ukáže zhasnutí světla lampy (sirně).

Příčinou pádu ze žebříku s následkem úrazu nebo utopení v jámové tůni bývá nedbalost důlního, jehož úlohou je pevně přibít žebříku k trámům výztuže a hustě zakrýt tůň prkny. Dveře šachetní budovy neobracet k severu, aby žebříky nezamrzly a nestaly se kluzkými. Lidé mají býti též sami obezřelí, aby svou neopatrností nespadli.

„někdy se zřítí hora a lidé hynou zasypaní. To se obvykle stává u žilných pňů a slojů. Proto horníci nechávají hojně klenby k držení hor nebo dělají podezdívky. Ulomené kameny také lámou údy a aby se to nestalo, podpírají horníci nezbytnou výdřevou šachty, štol a chodby jámy.

KNIHA VII - pojednává o zkoušení rud, o prubířství.

„Neboť aby bylo vyrubanou rudu se ziskem taviti a z ní odloučením strusky čistě kovy vytaviti, stojí za práci nejdříve rudy vyzkoušet. Hutníci najisto z takového pokusu poznávají, zda ruda obsahuje kov čili nic, nebo zdali nám ukazuje stopy jednoho či více kovů a mnoho-li“.

KNIHA VIII - učí o umění, jak drtit rudu, plaviti a pražiti.

„Zkušeni horníci, když rudu dobývají, hned v šachtách a štolách očisťují rudonosnou hmotu od země, ztuhlých roztoků a kamení, drahocennou pak ukládají do necek a chudší do soudků. Jestliže však některý horník nezkušený v hornictví to neučiní, nebo zkušený nemohl to učiniti, jakmile vykopaný materiál z dolu se vytáhne, vše se musí přebrati a bohatá ruda oddělit od části, která nemá rudy“.

KNIHA IX - líčí způsob vytavování rudy.

„Vypíráním, prosíváním a přebíráním nelze odstraniti všeho toho, co vzhled kovů oku zastíhuje. Proto bylo z potřeby vynalezeno tavení, čímž se oddělí zeminy, ztuhlé roztoky a hornina od kovů. Takže každý kov ukazuje svou vlastní barvu, že se tím očistí a že jest s velkým užitkem mnohým lidským potřebám“.

KNIHA X - vzdělává hutníky k povolání oddělovat stříbro od zlata a olovo od téhož stříbra. Tedy „jak se odděluje drahý kov od obecného kovu a naopak. Dobývat se často dvě kovů z téže rudy, řidčeji více“.

KNIHA XI - zasněcuje do způsobů, jak oddělovati stříbro od mědi.

KNIHA XII - dává naučení, jak vyráběti sůl, sodu, ledek, kamenec, vitriol, síru, skalní vosk a sklo.

Do podoby stručného výtahu upravil

Ing. Petr Janků

HORNICKÁ PÍSEŇ

Mezi velmi melodické hornické písně patří píseň „Hornický koník“. V ní se opěvuje neocenitelný pomocník havířů při dopravě uhlí – hornický koník Lojzík. O použití koní při dopravě v dole v našem revíru je první zmínka z roku 1868 z Dolu Hubert v Hrušově. O dva roky později pak začali v dole využívat koně na Jámě Karolina a tato doprava se pak rozšířila na další doly. I když se v historických dokumentech nenašel celkový počet koní v našem revíru, podle tratí a těžby se předpokládá, že koncem 19. století jich pracovalo na dolech asi tisícovka. Zavádění mechanizace v důlní dopravě vytlačovalo postupně koně z dolu. Z historických záznamů jsme například zjistili, že na Jámě Louis ve Vítkovicích byl poslední kůň vytažen v roce 1918, z Dolu Šalomoun v roce 1933 a z Dolu Terezie v roce 1945. Melodická píseň, kterou složil B. Beneš na slova Z. Skyby tak zůstala krásnou vzpomínkou na důlní koně – důležité pomocníky havířů.

Vítězslav Hettenberger

Hornický koník

text: Z. Skyba
Zvolna

hudba: B. Beneš

le-den-krát do sach-ty sá - ral nik-dy však na-zpát - ky,

za-po-mněl, jak vo-ní trá - va ze sel - ské za-hrá - dky,

dva-ceť let roz-vá - řel uh - lí, s vo-zi-ky jez-dil rád,

dva-ceť let ne-vi - děl slun - ce, Loj-zi - ček, ka - ma - rád,

REF.: Loj-zi - ček, hor-nic-ký ko-ník, s ly-sín-kou bě-lo-stnou na če - le,

zda - li si vzpo-me-ne - te, ha-ví - ři, přá - te - le,

Zda - li si vzpo-me - ne - te, ha-ví - ři, přá - te - le,

2. S nákladem ve štolách jezdil,
přes pražce klopýtal,
kolik mu připjali vozů,
vždycky si spočítal.
A když pak praskala země,
zařehotal zděšeně,
haviři spěchali honem
do šachty větrné. Ref.

3. Když potom naposled padl
ve svážně u skály,
haviřské kahance nad ním
tak divně mžikaly.
Mnohý si zašeptal tiše:
Smrt stihne také nás,
nevíme jenom kdy a kde,
nevíme její čas.

Ref. Lojzíček, hornický koník,
s lysinkou bělostnou na čele,
zdali si vzpomenete, haviři, přátelé,
zdali si vzpomenete, haviři, přátelé?

VZPOMÍNKA NA POSLEDNÍHO KONĚ V DOLE

Úvodem: „Na Dole Jeremenko byla v roce 1969 uvedena do provozu sauna, kterou kromě vlastních zaměstnanců navštěvovala pro svou proslulost i řada zájemců z jiných podniků. Sauna byla zrušena v roce 1992, kdy Důl Jeremenko ukončil těžbu. Řada skalních saunařů se dohodla a vytvořila „Klub zatvrzelých saunařů“ a scházejí se pravidelně každou středu v restauraci Evropa na neformálních schůzkách. Často mezi ně na kus řeči zavítají i jiní hosté. Během setkání, které vede prezident klubu prof. ing. Karel Endel, CSc., se vzpomíná a hovoří o době mládí, studování, vojně, sportování, zaměstnání, dovolené, kultuře, nemocech, politickém dění apod. Z těchto vzpomínek vznikla, na popud ing. Josefa Kimra, CSc., neprodejná kniha „Ostravští senioři vzpomínají“. Jedním z hostů býval i zesnulý ing. Stanislav Vopasek, který dal k otištění následující příspěvek“:

Jako hornický učeň jsem pracoval v roce 1951 na Jámě Wanieck (později Generál Svoboda) v Srbech v kladenském revíru. Měli jsme v učňovském důlním poli svého vlastního koně k odvozu uhlí z pilířových porubů po hlavní třídě až k lanovce, kterou se uhlí těžilo k hlavní jámě Dolu Nejedlý. Naše kobyłka jménem Gala byla zřejmě i posledním koněm v kladenském revíru. Podle počtu stání v důlní staji (maštali) bývalo zřejmě v minulosti v tomto důlním poli celkem šest koní. Pro odvoz poměrně malé těžby ze dvou učňovských pilířových porubů v objemu 30-50 vozů za směnu nám stačil jen jeden kůň.

Funkci důlního kočího jsem převzal od svého předchůdce, který po vyučení odešel do provozu. Na začátku každé směny se musela kobylka ve stáji „nakširovat“ tak, aby „postraňky“ neměla překroucené. Chomout musel být nasazen tak, aby netlačil. Nasazení ohlávky s uzdou bylo samostatným rituálem. Rozporka se připínala k postraškům až před stájí. Gala byla na nesprávné nastrojení velmi citlivá a bez řádné úpravy by ze stáje ani neodešla.

Gala na všechno viděla velmi dobře, a proto se domnívám, že pověsti o slepých důlních koních se tradují zřejmě z dob, kdy se ještě v dole svítilo benzinovými kahany a kůň zůstával po směně v maštali sám potmě. Dobré elektrické osvětlení na tratích i ve stáji nemohlo její oslepnutí způsobit.

V době, kdy jsem funkci důlního kočího přebíral, byla Gala stará již devět let a v dole potom ještě pracovala čtyři roky. Ven z dolu byla vyvezena jen jednou, a to když vážně onemocněla. Krmena byla dobrým obrokem a senem, které zapíjela čistou vodou. V létě měla krmivo zpestřeno zelenou vojtěškou. Nejvíc ji rozmlsávali různými dobrotami sami havíři. Kobylka byla navíc vychytralá a dokázala při jízdě ukrást z visícího kabátu vyčnívající svačinu. Zbytek svačinového papíru rychle vyplivla. Stejně dopadl i kolemjdoucí havíř, když si na svou svačinu nedal pozor. Naše Gala uměla dokonce pít kávu z hliníkové polní láhve, kterou uchopila do zubů a při pití naklonila hlavu dozadu jako pravý hospodský pijan. Dokonce se naučila jazykem odšpuntovat nezatlacenou zátku.

Jednou, když jsme přišli ráno na směnu, milá Gala nikde nebyla. Ve stáji po ní zůstala jen rozepnutá ohlávka. Hledali jsme, volali a pobíhali podél nezavalených vyrubaných prostor, které pod pískovcovým stropem zůstaly otevřené, ale Gala nikde. Sami jsme do vyrubaných prostor nemohli a naše karbidky daleko nedosvítily. Dispečer kolem deváté volal, co je s těžbou, a naše tažné „zařízení“ nikde. Až přišel štajgr s elektrickým reflektorem, zahlédli jsme daleko ve stařinách dvě světýlka odrazu očí naší tulačky. Teprve zvuk zmuchlaného svačinového papíru ji přilákal opět k práci.

Vlastní odtěžování vozů s uhlím z pilířových porubů koněm bylo poměrně jednoduché. Kobyla Gala nepotřebovala k obracení na trati žádnou přejezdovou výhybku pro vrácení prázdných vozů, jako musí mít důlní lokomotiva. Při tažení devíti plných vozů jsem Galu před lanovkou mírně přibrzdil, aby se uvolnila rozporka na háku vozu. Potom jsem rozporku za jízdy od vozu odpojil a vykřikl: „Gala, přejeď!“ Kobylka na zvolání pružně přeskočila na vedlejší volnou kolej a plné vozy setrvačností pokračovaly v jízdě k lanovce. Cesta zpět s prázdnými vozy k rubání byla obdobná. Gala se dokázala obracet na trati v poměrně malém prostoru o délce asi jednoho důlního vozu. Někdy mi připadalo, že se umí při obracení nahrbit jako kočka.

Zvykli jsme si za ten rok učení na sebe a nerad jsem se s ní po vyučení loučil. Při studiu na hornické průmyslovce jsem k ní rád na „Vaňkovku“ fíral, vždy s nějakou kostkou cukru v kapse. Na povrch vytáhli Galu až v roce 1956. Na nádvoří dolu, kde tahala ve vozech materiál a palivové dříví, jezdila ještě několik let bez větších problémů. Ještě dnes si na ni rád vzpomenu.

Ing. Stanislav Vopasek

SEMINÁŘ ING. STANISLAVA VOPASKA

Na počátek letošního prosince, v rámci oslav patronky horníků, připravuje Hornické muzeum OKD čtvrtý ročník pracovního semináře o hornických památkách. Na společné schůzce zástupců Nadace LANDEK, Hornického muzea OKD a Klubu přátel Hornického muzea, která se konala počátkem července, byl přijat návrh, aby tento seminář byl spojen s jménem zesnulého hornického historika ing. Stanislava Vopaska. Seminář svým zaměřením je určen převážně archivářům, kronikářům a historikům. Z předcházejících ročníků byl vydán sborník a zřejmě i letošní přednášky budou písemně zdokumentovány. Program, přípravu a výběr přednášejících zajišťují pracovníci Archivu OKD, který organizačně spadá pod Hornické muzeum OKD. Bližší informace o semináři podáme členům KPHM a našim čtenářům na některém z pravidelných setkání.

Vítězslav Hettenberger

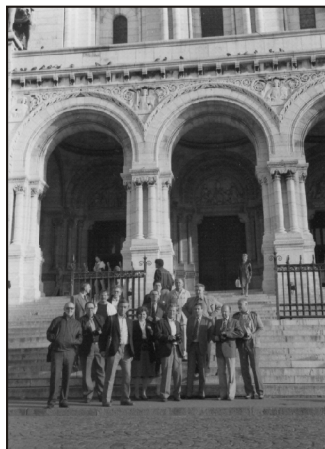
VZPOMÍNKA NA KONGRES ISM V HAROGATE V ANGLII

Především musím říci, že po nástupu ing. Jaroslava Ondruše, CSc. počátkem sedmdesátých let na odbor důlního měřiče a geologa Generálního ředitelství OKD došlo k posílení role důlního měřictví a geologie na dolech OKD především po stránce vybavování měřických oddělení kvalitními kreslicími materiály, pomůckami, programovatelnými kalkulátory apod. Jednou z jeho zásluh bylo rovněž organizování účasti na pravidelných mezinárodních kongresech Mezinárodní společnosti důlních měřičů (ISM), které byly zahájeny kolokviem v Praze v roce 1969.

V roce 1985 se konal mezinárodní kongres ISM v Anglii v lázeňském městě Harrogate. Účast byla zajišťována přes VTS, kdy účastník mohl získat až 50 % nákladů z mateřské organizace a zbytek si musel uhradit sám. Celá cesta byla organizována tak, že jsme měli také navštívit Paříž a Londýn.

Jeli jsme vlakem z Ostravy přes Prahu do Frankfurtu n/M., kde jsme přesedli do lůžkového vozu. Po celodenním putování jsme usnuli, takže jsme ani nevěděli, kdy jsme překročili francouzské hranice. Kolem 7. hodiny ranní jsme dojeli na nádraží „Gare du Nord“.

Tam nás už čekal pan. G. Bordonne, francouzský zastupitel v prezidiu ISM, i s autobusem a připravil nám prohlídku Paříže. Každému dal plánek Paříže

Obr. 1: Naše výprava před Sacre Coeur v Paříži.

Obr. 2: Před pomníkem královny Viktorie v Londýně.

pro případ, že by se někdo ztratil, vyznačil na něm své bydliště a číslo telefonu a nádraží, ze kterého jsme měli odjíždět do Anglie. Prohlídku jsme začali u Vítězného oblouku a pěšky prošli Champs Elysees až na náměstí Concorde, přes zahrady Touloures jsme došli k Louvru. Potom nás pan G. Bordonne pozval na oběd do restaurace Maxim, kde jsme si připili pernodem a snědli výtečný oběd. Dále jsme pokračovali prohlídkou chrámu Notre Dame, kde nám ukázal pařížský poledník, který je tam vyznačen před chrámem na dlažbě a odjeli na Mont Martre, prohlédli si Sacre Coeur (obr. 1) a sešli na náměstí Pigalle s Moulin Rouge a ostatními sexshopy. Večer nás pan Bordonne pozval k sobě do bytu, kde nám připravil malé pohoštění. Musím podotknout, že celá naše výprava asi 20 osob se tam pohodlně vešla.

Večer jsme odjeli na nádraží a nasedli i se všemi zavazadly do vlaku. Vlak byl přeplněný, protože se vraceli angličtí studenti po prázdninách do školy. My unavení celodenní prohlídkou jsme na sedadlech usnuli a domnívali jsme se, že se celý vlak nalodí na trajekt a převezve nás přes kanál do Anglie. Jaké bylo naše překvapení, když někdy v jednu hodinu v noci vlak zastavil v Calais a všichni začali vystupovat, nemohu zapomenout na zoufalý křik kolegy Milana Krygla, který celý rozespalý táhl svůj lodní kufr i s celým proviantem po peronu k trajektu, ať mu proboha neutečeme.

Obr. 3: Před kongresovým centrem v Harrogate

Na trajektu jsme vyplnili vstupní formuláře do Velké Británie a po přistání v Doveru jsme se podrobili namátkové celní prohlídce a nasedli do vlaku do Londýna na nádraží

Viktoria Station. V Londýně jsme měli zajištěnou krátkou projížďku po pamětihodnostech jako Tover, Westminsterský palác, pomník královny Viktorie (obr. 2), viděli jsme výměnu stráží ve Whitehallu a pojedli Fish and Chips v jídelně v Soho. Na závěr jsme navštívili muzeum voskových figur, kde kromě královské rodiny a amerických prezidentů jsme si mohli prohlédnout Valensu, Gorbačova, zúčastnit se bitvy u Trafalgaru v podpalubí válečné lodi a zažít i jiné atrakce.

Odpoledne jsme pak nasedli do vlaku směr Harrogate, kam jsme dorazili pozdě večer. Tam nás očekávali pořadatelé a odvezli nás do hotelu Alvera Court k ubytování. Já jsem spal společně s Frantou Kováčem a musím říci, že když jsem neusnul dříve než on, pak už nebyla šance se vyspat, což věděli pracovníci generálního ředitelství a velmi rádi se zbavili jeho společnosti.

Obr. 4: Výkvět důlních měřičů OKD.

Další den dopoledne byl pak zahájen kongres v kongresovém centru (obr. 3). Zahájení bylo velmi slavnostní a k úspěchu kongresu nám poželal i místní představitel anglikánské církve a zahrála dechová hudba, ale spíše ve stylu swingu. Kongresu se zúčastnilo 340 měřičů z 29 zemí, bylo předneseno 63 referátů. první den se konal společenský večer s kulturním programem, který předznamenal úspěšnost dalšího jednání (obr. 4). Na kongresu byly předneseny příspěvky z tematiky, na kterou se soustřeďuje společenství, a to: školství a legislativa, výpočet zásob a důlní geologie, měřické přístroje a metody měření a výpočtů, vlivy poddolování. Dnes k tomu přistupuje ochrana životního prostředí a likvidace dolů.

Z přednesených referátů mě zaujal referát z Belgie, v kterém upozornili na skutečnost, že se zatápěním likvidovaných dolů došlo k mírným zdvihům povrchu. Tato skutečnost se potvrzuje na základě výškových měření i v Rosicko-oslavanském revíru i na území Ostravy.

Ve chvílích volna jsme rovněž nakupovali u nás v té době relativně nedostatkové a předražené zboží. Proto jsem si chtěl koupit kalkulačku z více funkcemi a pamětmi. V obchodě jsem vybíral z celé řady kalkulaček. Kalkulačky byly v papírových obalech i s návodem. Večer jsem se chystal, že kalkulačku vyzkouším. Jaká však byla moje hrůza, když jsem zjistil, že v obalu kalkulačka chybí. Druhý den jsem zašel se kolegou Hrebeňárem, který uměl anglicky, do obchodu, kde jsme se ptali, zda tam kalkulačka někde nezůstala. Jaké bylo naše překvapení, když prodavač kalkulačku vyndal a bez řečí nám ji dal a musím říci, že mi ještě slouží i po dvaceti letech. Tehdy jsem vysoce hodnotil skutečnost, že ač prodavač musel poznat cizince, že asi už nikdy jeho obchod nenavštívíme, kalkulačku nám nezapřel.

Na závěr kongresu pořadatelé uspořádali typickou anglickou party v místnostech kongresového střediska. Tam byly umístěny řady stánků, v nichž se házelo na panáka, srážely kuželky atd. Výtěžek z těchto her byl určen pro sociálně slabé měřiče.

Odjezd domů již probíhal v klidu, neboť jsme již věděli, jak se cestuje přes kanál, a tak jsme dojeli všichni v pořádku domů a nastoupili do práce na své doly.

Prof. ing. Jan Schenk, CSc.

JUBILEUM ZANIKAJÍCÍ HORNICKÉ STEZKY NA LANDEKU

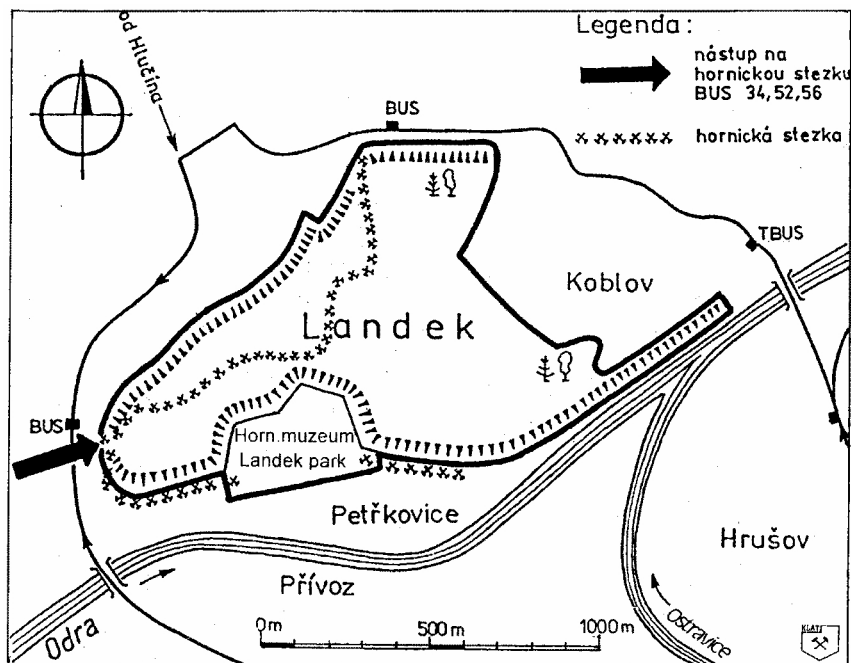
V roce 2005 bylo oslavováno několik významných výročí. Mezi nimi bylo i 60. výročí osvobození města Ostravy sovětskou armádou. To nám připomíná, že před dvaceti lety byla na počest 40. výročí tohoto osvobození dne 30. 4. 1985 otevřena na Landeku pro veřejnost hornická stezka.

K vybudování stezky směřovaly počátkem 80. let podněty stále četnějších zájemců o hornickou historii OKR a vzrůstající zájem o vybudování hornického muzea na Dole Eduard Urx (dnes Anselm). Vyprojektování a vlastní stavba stezky byla provedena vlastními silami členy pobočky České vědecko technické společnosti (ČVTS) z tehdejšího Dolu Vítězný únor (pozdější Důl Odra) a za pomoci studentů pedagogické fakulty. Původcem myšlenky byl ing. Ladislav Hep, CSc.¹⁾ Hornická stezka probíhala souběžně a doplňovala naučnou přírodovědnou a archeologickou stezku, která byla otevřena v roce 1976. Smyslem návrhu stezky bylo dokumentovat v přírodě a současně zpřístupnit veřejnosti hmotné doklady o počátcích nejstarší hornické činnosti v OKR a ukázat geologické výchozy kamenouhelných slojí a nejstarších vrstev karbonských hornin.

V projektu byla stavba stezky rozvržena na časové etapy.²⁾ S ohledem na omezené možnosti dobrovolné činnosti byla uskutečněna etapa první, viz. obr. 1. Další etapy byly vázány na předpokládanou výstavbu hornického muzea na Dole E. Urx.

První etapa stezky vedla kolem zaniklých ústí důlních štol a jam Starých a Nových hluchínských dolů a Dolu Ferdinandovo štěstí v Petřkovickém katastrálním území

a Šilheřovických dolů v Koblovském katastrálním území a ukazoval jedinečné výchozy skalních karbonských hornin včetně výchozů uhelných slojí na povrchu v jižním úbočí Landeku.

Landecká hornická stezka v Ostravě-Petřkovících a Koblově

Objekt hornické stezky byl ve vlastnictví jmenované pobočky ČVTS s předpokladem jejího převodu na hornické muzeum. Při zániku pobočky počátkem 90. let k převodu nedošlo. V souvislosti s opravou přírodovědné stezky v první polovině 90. let byla také provedena pod péčí hornického muzea obnova informačních tabulí, značení stezky s výstavbou rozhledny.

Od té doby stezka byla ponechána bez údržby svému osudu. Vlivem povětrnostních poměrů a činnosti vandalů začala postupně zanikat. Určité oživení trasy přineslo nové značení, uskutečněné v r. 1999 Klubem českých turistů a po r. 2002 provedení zabezpečovacích prací na ústích starých

Tabulka označení ústí štoly na hornické stezce (J. Grossmann, 1985)

Provedení tabulky bylo v hornických barvách. Podklad v zelené a popis v černé barvě s uvedením roku založení štoly a celkové délky

štol a jam proti výstupu důlních plynů a zaboření terénu podél komunikace k muzeu. Ústí zabezpečených štol byla mimo jiné ohrazena a opatřena komínky pro odfuk metanu. U bývalé zadní (východní) vrátnice dolu byly postaveny informační tabule o geologických významných místech v Landeku podél stezky. V roce 2003 bylo upraveno místo a označení archeologického nálezu Petřkovické Venuše. V roce 2004 byla u vrátnice muzea vybudována replika ústí štol. mezitím došlo ve svahu Landeku poblíž repliky štol k odkrytí výchozu sloje Hugo a jeho označení informační tabulí.

Přes dílčí oživení je zřejmé, že hornická stezka postupně spěje k zániku. Což bylo způsobeno tím, že dosud nebylo vymezeno její vlastnictví a určen provozovatel. Z tohoto důvodu se postrádá pravidelná údržba hornických objektů, informačních tabulí a značení. K tomuto stavu zřejmě přispělo i to, že nedošlo ke stanovení provozního řádu a vydání příslušného průvodce.

Na závěr lze ještě konstatovat, že stezka se nedočkala následovníků v jiných částech OKR. Landecká hornická stezka byla vybudována v OKR jako první dílo svého druhu a zanikne zřejmě i jako dílo poslední..

Ing. Jaroslav Klát

- 1) Hep L., Olšanská E.: *Minulost Ostravy, naučná stezka Landek*, In *Aktuality-zajímavosti-postřehy. Krajská rada ČVTS ostrava 1976*.
- 2) Klát J. et al.: *Projekt hornické stezky na Landeku. Rukopis. Závodní pobočka ČVTS Dolu Vítězný únor. Ostrava 1985*.

30 LET V OKD - 10 LET ZÁVODNÍM NA DOLE HLUBINA

Když jsem v roce 1963 po ukončení základní vojenské služby nastoupil na Důl Generál Jeremenko jako revírník příprav, vůbec jsem si nedovedl představit, jak je složité dobře dělat „štajgra“.

Při dřívějším studiu na vyšší průmyslové škole hornické jsem často chodil na brigády na Důl Jeremenko a poznával tak fyzicky náročnou práci horníků. To mi značně pomohlo při mých počátcích, kdy jsem již některé pracovníky znal a další poznával. Postupně jsem vykonával funkce mechanika, vedoucího pole příprav, ekonoma závodu, vedoucího pole rubání a vedoucího výroby. Poznal jsem tak důkladně uvedené činnosti, a proto když jsem byl jmenován v roce 1982 závodním Dolu Hlubina, znal jsem hornickou problematiku včetně psychologie pracovníků, kteří v té době na Dole Hlubina pracovali.

Dnes s odstupem času vzpomínám na začátky funkce závodního s úsměvem a často si připomínám všechna jména předáků jak z rubání, příprav a dalších důležitých provozů, s nimiž jsem spolupracoval. Nechci nikoho jmenovat, abych na některého nezapomněl.

Také často vzpomínám na techniky, s nimiž jsem spolupracoval a kteří mi předávali své zkušenosti. Uvědomil jsem si, že bez pomoci předáků, důlních, povrchových i podnikových techniků bych nemohl náročnou funkci závodního Dolu

Hlubina vykonávat. Zvláště, když na Dole Hlubina se pracovalo ve velmi těžkých klimatických a geologických podmínkách ve velkých hloubkách. Nutno zdůraznit, že kolektiv „Hlubiňáků“ se vždy snažil o maximální plnění stanovených úkolů, a když se podíváme do historických záznamů, tak zjistíme, že byl téměř nepřetržitě vždy na předním místě mezi doly OKR.

Velkým kladem na Dole Hlubina byl přístup k důlní mechanizaci. Z iniciativy techniků zde vznikl škrabák Kuchejda-Vojkovský, který se pak dále vylepšoval. Byl zde zkoušen kombajn Ostravan a později kombajn Hlubiňák. V rámci družby s polským Dolem Czeladz se zde zkoušela těžba hydromechanizací. Vzorná byla také spolupráce s Ostrojem Opava. byla to například úprava škrabáku USR-4, nasazení pluhu PL-82 a další, které se prováděly podle zkušeností získaných přímo na důlních pracovištích.

I když byla snaha na Dole Hlubina maximálně zavádět důlní mechanizaci, ruční dobývání, vzhledem k těžkým důlním podmínkám a tektonickým poruchám, nikdy nevymizelo.

Poslední důlní vozík s uhlím byl vytažen 30. 6. 1992 a je uložen v Hornickém muzeu. Podle historických záznamů byl Důl Hlubina založen v roce 1952 a těžba byla ukončena v roce 1992. Je to přesně 140 let, v nichž se vytěžilo 47,160 tun koksovatelného uhlí. V příštím roce si připomeneme 155 let od vzniku Dolu Hlubina, který se původně jmenoval Tiefbauschacht.

Tolik ze vzpomínek na období, kdy jsem byl závodním na Dole Hlubina. Chtěl bych poděkovat všem bývalým spolupracovníkům za podporu, kterou jsem u nich měl a vzpomenout na ty, kteří již nejsou mezi námi.

V závěru své vzpomínky bych ještě uvedl, že z důvodu naplněné prašné expozice (NPE) jsem přešel v rámci OKD na Báňskou vývojovou základnu, kde jsem se věnoval problematice zavádění a sledování dobývacích komplexů a ověřování jejich provozů. Tato Báňská vývojová základna v roce 1994 přešla pod FIFE a. s., ale to už je jiná kapitola.

Ing. Jaroslav Havlík

Článek byl redakčně zkrácen a upraven.

OSTRAVSKÝ SLOVNÍK

K

kabela - hromadný sex („na kabelu“)

kačena - plynový ventil na huti

kačok - malý rybník

kader - kádr. spojení „to je dělnický kader“ obvykle za komunismu znamenalo, že jde o pitomce, bývalého dělníka, nyní zastávajícího vyšší funkci. Autoritu samozřejmě u podřízených nemohl mít.

kadlubek - ptačí budka
kafabel - člověk, který se nešikovně staví k práci
kaj - kde
kajco - leccos, kdeco
kajkery - kdokoliv, kdejaký
kajtež - kdepak
kakoč - nočník
kalander - zábradlí
kalenica - strmá střecha
kalfas - zednická nádoba ze dřeva a s držadly
kaličit - ubližovat, poznamenat fyzicky. „Dokaličeny“ dodělaný, zbitý
Kalivoda -
kalňačka - kalná, špinavá voda
kamyček - kamenná tužka, jíž se psalo na břidlicové tabulky
kanafas - strop na šachtě, tvořený břidlicí
kanthol - hranol, z něm. „kantholz“
kantovat - rovnat, lícovat
kantovat se - odklidit se. „Kantuj se mi z cesty“.
kapa - hornická přilba
kapela - kapavka
kapica - kožená obšívka cepu
kapsla - zápalka, výbuška
kapslovňa - výdejna rozbušek na šachtě

Karolina - koksovna v centru Ostravy s vlastní jámou stejného jména. Byla první koksovnou v Ostravě a fungovala v letech 1858-1984. Od ní vedla lanová dráha nad Černou loukou a Ostravicí na Slezskou Ostravu. Jáma karolina byla vůbec první šachtou v Ostravě i revíru, otevřena byla v roce 1842.

kary - kolečka
kasarňa - závodní ubytovna bídne kvality
kaslik - skříňka, přihrádka, nádoba na uhlí, poštovní schránka
kašňař - havíř, který stavěl z hlušiny a odpadového dřeva „kašny“ masivní podpěry stropu. Též „pecyňář“.
kaval - krajíc chleba
kelerub - kedluben
kelner, kelnerka - číšník, číšnice
kelňa - zednická lžice
kery - který
kfitko - květina
kiča - květenství, též trs
Kičmer -
Kijonka -
kilverk - chladicí věž (z něm.)
kinol - velký nos
kipat - bryndat, „zkipany jak sviňa“
kirfira - předák na šachtě, z něm. „verkehrsführer“

kisločka - kyselá, nechutná tekutina nebo pokrm
kisly - kyselý
kisňa - bedna, též fotbalová branka, tramvaj
kitla - kabát hornické uniformy
kladka - visací zámek
klamerka - kolíček na prádlo
klanica - dlouhá tyč, používaná na stažení řůy sena nebo slámy
klaničak - důlní vozík bez výklopné koliby
klapetek - kus dřeva, polínko, při řezání se odklápí
klebety - pomluvy, drby
klej - klíh
klema - svorka, z něm. „klemme“
klempírovat - lavírovat
klepač - konstrukce na klepání koberců, na sídlišťích oblíbené místo dětských her a schůzek. „byl šefem na klepaču“ je ekvivalent českého „ještě tahal dřevěného kačera, když já už jsem...“
klepetař - orchestrion, hrací skřín
kletka - klíčka
Klimša -
klobučky - svlačec
klopota - potíž, problém (z polštiny)
klučka - okenní nebo dveřní klika, klička u bruslí kolumbusek
kludit se - vést se. „Kludili se jak moja s mojim“ vedli se jako manželé.
klufta - porucha v uhelné sloji
kluk - bramborový klíček
klunker - nepotřebná věc
klunkerpartyja - parta starých, vysloužilých havířů, provádějících pomocné práce
knajtek - malý postavou
kobzol(a) - brambor
kobzolanka - bramboračka
kobzolisko - brambořiště
kocur - kocour, kocovina
kokila - nádoba na tavené železo nebo ocel
kokot - kohout, ze slovenštiny
kokoti galaty - kosatce
kolera - nadávka, obyčejně ve spojení „kolera jasna“
kolesa - kočár
kolonyja - hornická osada, v 19. a 20. století rozšířený způsob bydlení havířů a hutníků
kolotoč - systém směn v nepřetržitých provozech, vždy po dvou dnech, 2 dny ranní, 2 dny odpolední, 2 dny noční, 2 dny volno. Ubíjející koloběh.
komando - karetní hra
Komarek - legendární ostravská dřevěná tramvaj ze Ščučí v Hrabové do Hlučína, ale v průběhu času měla i jiné trasy. začínala v roce 1930 jako parní tramvaj, později došlo k elektrifikaci tratě.
komiňar - kominík
končiny - masopust

TRAGICKÁ STŘEDA PŘED PADESÁTI LETY V MARCINELLE

Před půl stoletím dne 8. srpna 1956 připravil tragický požár ve vtažné jámě na belgickém Dole Bois de Cazier v marcinelle poblíž Charleroi o život 262 horníků.

Černouhelný Důl Bois de Cazier měl v provozu dvě jámy vzdálené od sebe 28 metrů. Vtažná jáma byla prohloubena do hloubky 1175 m a výdušná jáma do hloubky 1035 m. Obě jámy byly vzájemně propojeny přímými spoji na jedenácti patrech. byly vyztuženy dřevem a izolační objekty na nich byly také ze dřeva.

V blízkosti obou jam byla hloubena třetí jáma, která v době tragédie byla vyhloubena do hloubky 880 m a s oběma jámami byla spojena dvěma spoji, které byly zazděny.

Větrání dolu zajišťoval hlavní ventilátor na povrchu výdušné jámy a dva výpomocné ventilátory v dole na patrech v úrovni 835 a 975 metru.

Ke vzniku požáru přispěla nedostatečná koordinace při narážení plných vozů do klece ve vtažné těžní jámě na patře 975 m. Prázdný vůz z klece byl vražen nedostatečně a ten při zatahování klece vytrhl můstky. Ty poškodily v jámě položené potrubí se stlačeným vzduchem a také potrubí s hořlavou pracovní kapalinou hydraulického obvodu narážecího zařízení. Současně byl také v jámě položený elektrický kabel 3 kW. Vzniklý elektrický oblouk okamžitě zapálil vytékající hořlavý olej z hydraulického obvodu. Vysoká teplota hořícího oleje až 1250 stupňů Celsia napomohla k rychlému rozšíření ohně na dřevěnou výztuž jámy a okolních důlních děl.

Prudký oheň se velmi rychle přenesl na spojovací chodbě do druhé jámy a v průběhu hodiny v 9.05 hodin vznikla beznadějná situace pro záchranné práce. Lidé v dole se dostali do pastí. Z 275 lidí, kteří sfárali na směnu, se zachránilo jen třináct pracovníků, kteří se nacházeli nad místem vzniku požáru.

Záchranářům se podařilo litím vody do jam částečně utlumit hoření, takže mohli přistoupit k zazdění spojů mezi jamami. Po pěti dnech se podařilo vyprostit 83 obětí a po čtrnácti dnech dosáhli záchranáři patro 1035 metru a vyprostili z dolu zbylé oběti.

Katastrofa v Marcinelle prokázala opět, že při zanedbání základních protipožárních opatření může dojít ke katastrofálním následkům.

Veřejné mínění po této katastrofě si vynutilo vědecké a technické řešení likvidace požáru v jamách a v hlavních důlních dílech. jednou z hlavních příčin rychlého šíření požárů byly hořlavé pracovní kapaliny hydraulických obvodů strojů a zařízení. Spojeným úsilím v rámci tehdejší Evropské unie se podařilo v průběhu deseti let vyvinout těžko zápalné hydraulické kapaliny, vypracovat normy a bezpečnostní předpisy pro zavedení těchto těžko zápalných kapalin do hornického provozu. Jednotlivé státy měly za povinnost legislativně upravit tuto povinnost pro všechna podzemní důlní díla.

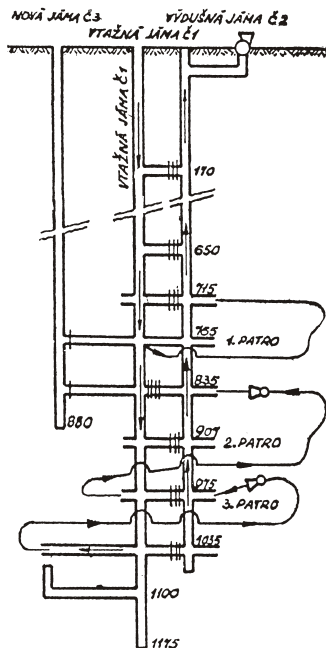
Nákladné pokusy byly prováděny pro ověření taktických postupů při hašení ohňů v jamách a v hlavních důlních dílech. Na základě velkopokusu na zlikvidovaném Dole Dortsfeld v dubnu 1964, který provedl tehdejší pokusný Důl Tremonia z Dortmundu. Popis pokusu, výsledky a doporučení byly zveřejněny v listovce Záchranář v č. 9 ze září 1966.

Některá doporučení:

- Zastavení hlavních ventilátorů ani reverzace větrů v jámě nejsou vhodným opatřením. Kouřové zplodiny se dostanou do větrního systému dolů mnohem rychleji, než se o reverzaci nebo zastavení větrání rozhodne! Chybí totiž vždy ten „generál“, který by s plnou odpovědností rozhodl!
- Pro hašení požáru v jamách musí být na ohlubni jámy připraveno zařízení pro vypouštění vody v množství nejméně 50 litrů za minutu na metr čtvereční průřezu jámy.
- Na vhodných místech u jámy na jednotlivých patrech zabudovat samočinné hasicí zařízení, které je uvedeno v činnost při překročení teploty 70 stupňů Celsia a má za účel zabránit přenesení teploty do důlních děl spojených sjamou.
- Nejúčinnějším zařízením je odstranit v nejvyšší možné míře hořlavé látky z hlavních důlních děl. Sníží se tím značně požární zatížení a i v případě požáru je vývin nebezpečných zplodin nižší a je dostatečně ředěn větrním proudem.

Katastrofa na uhelném dole Bois de Cazier podstatně ovlivnila směr a úroveň bezpečnostních opatření o ochraně důlních děl proti požárům. Draze zaplacené zkušenosti nevymizí nikdy z lidské paměti.

Je jen tragické, že tyto zkušenosti se nepromítly ani po čtyřiceti letech do praxe rakouských státních dozorcích orgánů a připustily provozování lanovek v tunelu bez potřebného protipožárního opatření a zejména nezakázaly používání hořlavých pracovních kapalin v hydraulických obvodech zařízení. Tak tomu bylo také při katastrofálním požáru 11. listopadu 2000 v lanovkovém tunelu na zimní středisko Kaprun. Při požáru zahynulo udušením a otravou požárními plyny 155 osob - 93 Rakušanů, 37 Němců, 10 Japonců, 8 Američanů, 4 Slovinci, 2 Nizozemci a jedna Češka. Rekonstrukci tohoto tragického případu přinesla televizní stanice Nova v neděli 30. dubna 2006 v 15.55 hodin v cyklu britského dokumentárního pořadu „Vteřiny před katastrofou“. Z tohoto pořadu jednoznačně vyplynulo, že hlavní příčinou vzniku prudkého rozšíření požáru uvnitř kabiny lanovky byla hořlavá pracovní kapalina hydraulického obvodu v množství 80 litrů, která unikala ze spoje a kapala na rozpálený elektrický ohřívač, který tam byl do kabiny řidiče nepovoleně zabudován. A to byla tato kabina rekonstruovaná

a modernizovaná v období, když už v celé Evropské unii platily přísné normy a bezpečnostní předpisy a kdy povinností provozovatele bylo používat v takových případech důlního díla pouze těžkozápalmé hydraulické kapaliny.

Bohužel soudní proces zprostil obžalované zaměstnance provozovatele lanovky Gletscherbahnen Kaprun AG zcela obvinění, protože prý vina nebyla prokázána. Leč Státní rakouské orgány obviněny vůbec nebyly, i když nesly na vzniklé tragédii hlavní vinu. Ale „spravedlivé“ rakouské soudy zametly celý případ pod koberec. Proč asi by připustily, že pro ně je důležitější strašit své občany Temelínem!

Použité prameny:

1. Budryk W.: *Wielka katastrofa kopalniana w Marcinelle* 8. 8. 1956, 1958, *Przegląd Górniczy* č. 9 s. 428-431
2. Hájek L.: *Vzpomínka na Marcinelle*. 1996, *Záchranář* č. 7 s. 6-7
3. Hájek L.: *Hašení požárů v jamách 1966*, *Listovka HBZS* s. 1+7
4. Kleknerová Z.: *Soud zprostil obžalované v kauze Kaprun*, 2004, *Hospodářské noviny* 20. 2. 2004
5. *Televize Nova* 30. 4. 2006, 15.55 hod. *britský dokumentární pořad „Vteřiny před katastrofou“*.

Ing. Lubomír Hájek

ZDAŘILÉ SETKÁNÍ V HORNICKÉM MUZEU

V úterý 14.září t.r. se konalo v Hornickém muzeu OKD již čtvrté setkání bývalých technicko-organizačních pracovníků dolů Hlubina, Maršál Jeremenko a Šalomoun. Tato setkání se již stala tradicí a konají se vždy u příležitosti oslav Dne horníků pod patronací Klubu přátel Hornického muzea. Přítomno bylo 55 účastníků, kteří po uvítání vyslechli krátkou vzpomínku prof. Karla Endla na dobu, kdy byl na Dole Hlubina hlavním inženýrem. Na Důl Hlubina nastoupil v roce 1961 a odcházel po patnácti letech v roce 1976 na VŠB. Po jeho vystoupení bylo podle programu promítání historických snímků dolů Karolina, Šalomoun, Hlubina a Louis (Jeremenko). Toto promítání bylo doprovázeno slovním výkladem. V závěru setkání bylo tradiční posezení v restauraci Harenda, kde se vzpomínalo na dobu, kdy uvedené doly těžily. V příštím roce to bude 155 let od založení Dolu Hlubina. Všichni přítomní slíbili, že pokud jim to zdraví dovolí, rádi na setkání přijdou. Během setkání podalo přihlášky do Klubu přátel Hornického muzea 14 zájemců a tak v současné době je v KPHM 58 "Hlubiňáků".

Vítězslav Hettenberger

SPOLEČNÉ JEDNÁNÍ V PETŘKOVICÍCH

Počátkem července se konala v Hornickém muzeu OKD koordinační porada, které se zúčastnili zástupci Nadace Landek, Klubu přátel hornického muzea a vedení Hornického muzea OKD. Předmětem porady byly návrhy na zlepšení a rozšíření spolupráce mezi přítomnými subjekty. Všichni přítomní obdrželi podrobnou výroční zprávu Nadace Landek za rok 2005. Kromě podrobné účetní uzávěrky je ve zprávě uvedeno, že do Nadačního programu 2005 bylo na základě výběrového řízení přijato 42 projektů a z toho 39 realizováno.

Po zahájení byla uctěna památka na zesnulého ředitele Nadace Landek a prvního ředitele Hornického muzea OKD ing. Stanislava Vopaska. Předseda KPHM ing. Zdeněk Dombrovský, CSc. uvedl ve svém vystoupení akce, které KPHM hodlá uskutečnit k uctění jeho památky. Setkání členů KPHM, které se uskuteční v úterý 3. října 2006 bude vzpomínkovým odpolednem na zesnulého. Budou promítnuty filmové medailonky a hovořeno o jeho tvorbě ať literární nebo kreslířské, ve kterých se věnoval převážně hornické historii. Bylo také doporučeno, aby pracovní seminář o archivnictví, který bude mít v letošním prosinci již čtvrtý ročník, se konal pod jménem ing. Stanislava Vopaska. Pořadatelem pracovního semináře je Hornické muzeum OKD a seminář bude přizpůsoben podanému návrhu.

V dalším společném jednání se hovořilo o „Staříčské štolě“ a o možnosti jejího využití pro exkurze návštěvníků Hornického muzea OKD. Vzhledem k velké vzdálenosti Staříče od Hornického muzea OKD je nutno návrh zvážit, aby byl ekonomickým přínosem.

Byl také přijat návrh na setkání zástupců Hornického muzea OKD, Nadace Landek a Klubu přátel Hornického muzea s nově zvolenými poslanci. Je nutné je seznámit s problematikou zachování hornických památek pro budoucí generace a přípravou zapsání čtyř objektů Národních kulturních památek do Seznamu UNESCO.

Prof. ing. Pavel Prokop, CSc., který jako host zastupoval spolek Prokop při VŠB-TU, hovořil o činnosti tohoto spolku a pro další období nabídl spolupráci při dodržování hornických tradic.

V závěru koordinační porady byl podán návrh, aby se podobné pracovní porady konaly dvakrát ročně, a to vždy počátkem července, kdy má svátek patron horníků sv. Prokop a počátkem prosince, kdy jsou oslavy patronky horníků sv. Barbory. Na těchto poradách by se koordinovala činnost všech subjektů, které mají ve svém programu zachování tradic hornictví na Ostravsku.

Vítězslav Hettenberger

REDAKČNÍ RADA INFORMUJE

- V příštím roce mají půlkulatá a kulatá výročí následující doly: Karolina (1842), Terezie 1 (1842), Luční (1842), Josef (1847), Hlubina (1852), Salma VII (1862), Ida (1872), Oskar (1892), Ignát 2 (1902), Odra (1907), Odra 3 (1927) a Svinov (1952). Žádáme své čtenáře o včasné zaslání vzpomínkových článků k těmto výročím.
- Podle stanov KPHM bude zasílání Zpravodaje KPHM zastaveno těm členům, kteří nemají zaplacené příspěvky za dva roky a mají pozastavené členství.
- V příštím roce uplyne 170 let od narození hraběte Jana Nepomuka Wilczka a současně 85 let od jeho úmrtí. Velmi pěkný vzpomínkový článek k těmto výročím, který vyjde ve Zpravodaji I./2007, připravil prof. ing. Jan Šoch, CSc.
- V minulém čísle Zpravodaje bylo chybně uvedeno jméno přednášejícího na listopadovém setkání. Správně mělo být uvedeno: Ing. Jiří Ščučka, Ph.D. Za tento překlep se omlouváme!
- Rovněž se omlouváme za to, že jsme v minulém čísle přisoudili Agricolovi v titulku „Patnáct knih o hornictví a hutnictví“. Těch knih je pouze dvanáct a v dnešním čísle je jejich poslední pokračování.
- Pro velké množství příspěvků od členů KPHM z Kladna doporučila redakční rada výboru KPHM vydání samostatného Zpravodaje pro pobočku Kladno.
- Uzávěrka k odevzdání písemných materiálů pro Zpravodaj KPHM na I. čtvrtletí příštího roku je z důvodů vánočních a novoročních svátků již 15. listopadu 2006.

Redakční rada

Klub přátel Hornického muzea OKD

si Vás dovoluje pozvat na pravidelné přednášky v IV. čtvrtletí 2006
Ostrava - Petřkovice:

CXIV. KLUBOVOU BESEDU

v úterý 3.10.2006 v 15.00 hodin

PROGRAM

Vzpomínáme na ing Stanislava Vopaska

CXV. KLUBOVOU BESEDU

v úterý 7.11.2006 v 15.00 hodin

PROGRAM

Ing. Jiří Ščučka, PhD.: Na lodi do Antarktidy

CXVI. KLUBOVOU BESEDU

v úterý 5.12.2006 v 15.00 hodin

PROGRAM

Svatá Barborka patronka horníků

CXVII. KLUBOVOU BESEDU

v úterý 2.1.2007 v 15.00 hodin

PROGRAM

Prof. Ing. Jaroslav Vašek, CSc.: Poznatky z uhelného revíru Pennsylvánie

Na všech akcích tradiční občerstvení

Výbor KP HM OKD

Pobočka Petřvald:

- 12. 10. 2006 - Podnikatelé v dnešním Petřvaldu
 - 9. 11. 2006 - Milan Kovalčík: Hornictví v tematicke uměleckých děl
 - 14. 12. 2006 - Vyhodnocení činnosti za rok 2006, plán činnosti na rok 2007
- Besedy se konají v Kulturním domě Petřvald vždy v 15.00 hodin

Pobočka Karviná:

- 25. 10. 2006 - Ing. Stanislav Kuba: Důl ČSA
- 20. 11. 2006 - Zástupce okresního archivu Karvinsko
- 12. 2006 - Svatá Barborka patronka horníků

Pobočka Kladno:

Program přednášek na II. pololetí nebyl do uzávěrky dodán

Pobočka Havířov:

8.1.2007 První beseda nové pobočky
Beseda se koná v KD Petra Bezruče (Loutkový sál) v 16.00 hod.

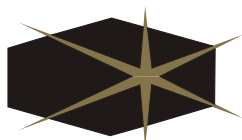
Naši kolektivní členové významní pomocníci v naší práci

Baňské projekty
Ostrava, a.s.

Na vydávání se podílí

KARBON INVEST

